

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaosto
stiina.hyrri@eduskunta.fi

Ammattiosaamisen kehittämissyhdistys AMKE ry:n lausunto vieraskielisten opiskelijoiden tilanteesta (HE 109/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2025)

AMKE kuvailee lausunnossaan maahanmuuttajataustaisten ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden tilannetta kvalitatiivisesti. Opetus- ja kulttuuriministeriö sekä Opetushallitus tekevät tilastollisen analyysin.

Yleistä

Opetushallituksen raportti ja selvitys 2024:3 *Maahanmuuttotilanteesta ammatillisessa koulutuksessa – tilannekuva* tukee ammatillisen koulutuksen järjestäjien näkemystä maahanmuuttajien opinnoista.

"Maahanmuuttotilanteesta opiskelijoiden hyvinvointiin ja sen edistämiseen tulisi edelleen kiinnittää huomiota muun muassa opintojen ohjauksessa, yhteisöllisessä opiskeluolosuhteissa ja yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnittelutyössä. Eri selvitysten perusteella huomiota tulisi kiinnittää kielitietoiseen opetukseen, opintojen henkilökohtaistamiseen ja tuen tarjoamiseen sekä työpaikkaohjaajien ohjausvalmiuksiin."

Opetushallitus ottaa raportissaan kantaa myös ammatillisen koulutuksen rooliin Suomen vetovoimaisuuden rakentamisessa: "Kun tarkastellaan Suomen vetovoimaisuutta, voidaan todeta ammatillisella koulutuksella olevan suuri rooli ja vastuu muiden kuin suomea, ruotsia tai saamea äidinkielenään puhuvien henkilöiden koulutuksessa ja kotoutumisessa."

Kielet

PISA 2022 -tulosten mukaan maahanmuuttajataustaisista oppilaista suuri osa oli Pisa-määritelmän mukaan heikkoja osaajia. Heikkoa osaamista selittää usein heikko lukutaito ja matalampi sosioekonominen perhetausta. Suomen ensimmäisen sukupolven maahanmuuttajataustaisista oppilaista 61 prosentilla ja toisen sukupolven maahanmuuttajataustaisista oppilaista 39 prosentilla oli heikko lukutaito.

Maahanmuuttajien suomen kansalliskieliin liittyvä osaamistaso vaihtelee, mikä asettaa haasteita ammatillisen koulutuksen järjestämiselle. Opinnot eivät aina etene näyttöihin, jos kielitaito on puutteellinen. Hyvää kielitaitoa tarvitaan myös työnhaussa.

Englannin kieltä käytetään jonkin verran tukikielenä opetuksessa ja ohjauksessa. Ryhmissä voi kuitenkin olla opiskelijoita, joiden äidinkielet vaihtelevat, eivätkä kaikki välttämättä osaa englantia hyvin. Tämän vuoksi monikielistä opetusta saatetaan suosia mahdollisuuksien mukaan.

TUVA-koulutusta edeltävään kotouttamiseen ja S2-osaamisen vahvistamiseen tarvitaan panostuksia, koska muutoin TUVA itsessään saattaa tilanteen pakottamana liudentua kotouttamiskoulutuksen suuntaan.

On myös hyvä huomioida, että varsinkin pienemmillä työnantajilla ei aina ole rohkeutta palkata maahanmuuttajataustaisia, joiden kielitaito ei ole suomalaisten tasolla.

Nuoret

Nuoret maahanmuuttajat tarvitsevat tukea erityisesti ystävien ja harrastusten löytämisessä. Harrastuneisuuden tukemiseksi olisi tärkeää saada kolmas sektori mukaan työhön joko kannustimien tai yhteistyön kehittämisen keinoin.

Yksilön tuloikä Suomeen on vaikuttavin tekijä tuen tarpeeseen. Haasteena voi olla, että nuori kokee oman kotikulttuurinsa ja suomalaisen kulttuurin keskenään ristiriitaisiksi. Maahanmuuttajien perheissä saatetaan myös vältellä viranomaisten tukea, mikä ei edistä kotoutumista nuorten eikä muidenkaan osalta.

Itsenäisen elämän aloittaminen on osalle maahanmuuttajista vaikeaa heti kotoutumisen alussa, mikä näkyy lieveoireina myös koulussa ja voi vaikuttaa opiskelun etenemiseen.

Joissain tapauksissa on tarvittu vahvaa yhteistyötä ammatillisen koulutuksen järjestäjän ja kaupungin perusopetuksen välillä, jotta liian nuoria ei lähetettäisi toiselle asteelle. Alle 16-vuotiaat tulisi pääsääntöisesti ohjata lasten perusopetukseen, jotta he eivät veisi aikuisten perusopetuksen paikkoja niitä tarvitsevilta täysi-ikäisiltä. Kotoutumiskoulutuksen riittävä paikkamäärä on myös varmistettava.

Naiset

Maahanmuuttajanaisten kotoutuminen on usein hidasta, koska heillä on pieniä lapsia kotona. Tämä vaikeuttaa suomen kielen oppimista, sillä monilapsisissa perheissä aika kuluu kodin ja perheen hoitamiseen. Opiskelua tukisi se, että perhetilannetta pystyttäisiin huomioimaan naisen, ei yhteiskunnan sääntöjen, ehdoilla. Esimerkiksi itsetunnon ja minäpystyvyyden kehittäminen on tärkeää.

Ne naiset, jotka ovat aloittaneet opinnot perheellisinä, ovat keskimäärin paremmin motivoituneita ja myös valmiita tekemään töitä.

Yhteenveto

Maahanmuuttajataustaiset opiskelijat tarvitsevat tukea erityisesti kielen, kulttuurin, digitalisaation ja matematiikan osa-alueilla. Myös työelämätaidoissa, yhteiskuntaosaamisessa ja viranomaisasioinnissa tarvitaan ohjausta. Tuen tarpeen tunnistaminen on kuitenkin monesti vaikeaa – onko kyse heikosta kielitaidosta vai oppimisvaikeudesta? Monesti myös pakolaisina tulleiden traumatausta voi jäädä huomioimatta.

Yllä mainitussa Opetushallituksen raportissa tuodaan erityisen tuen päätöksistä esille, että ”aikuisten ikäryhmissä erityisen tuen päätöksen saaneiden osuudet ovat hieman suuremmat kuin kotoperäisten kielten puhujilla. Lukuja tulkitessa on hyvä huomioida, että opiskelijamäärät vanhemmissa ikäluokissa ovat pieniä.”

Ammatillisen koulutuksen järjestäjät ovat huolissaan siitä, että maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden tuelle ja ohjaukselle ei ole riittävästi resursseja. Opetusministeriön Owl Groupilta tilaama selvitys ”Suomi/ruotsi toisena kielenä -opetuksen nykytilan arviointi” tukee näkemystä.

Selvitys julkaistiin maaliskuussa 2022 ja siinä ilmenee mm. seuraavaa:

- koulutuksen järjestäjien vastaajista puolet oli edes jossain määrin samaa mieltä väittämän kanssa, että S2-opetukseen on riittävät henkilöstöresurssit
- henkilöstökyselyyn vastanneista lähes puolet arvioi resurssit riittämättömiksi S2-opetuksen järjestämiseen

Ammattiosaamisen kehittämissyhdistys AMKE ry

Veli-Matti Lamppu
toimitusjohtaja

Peter Pahlman
asiantuntija